

POZYCJA KONKURENCYJNA WYBRANYCH REGIONALNYCH UGRUPOWAŃ HANDLOWYCH NA GLOBALNYM RYNKU ROLNO-ŻYWNOŚCIOWYM*

Agnieszka Sapa

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Abstrakt. W pracy podjęto próbę określenia pozycji konkurencyjnej na globalnym rynku rolno-żywnościowym trzech amerykańskich ugrupowań CACM, MERCOSUR i NAFTA w świetle wybranych mierników dotyczących PKB, wydajności i handlu zagranicznego. Na podstawie przeprowadzonej analizy stwierdzono, że w badanym okresie wzrosła pozycja konkurencyjna na globalnym rynku rolno-żywnościowym ugrupowania MERCOSUR. W ugrupowaniu tym, w porównaniu z NAFTA i CACM, nastąpiła największa poprawa PKB *per capita* oraz wydajności pracy w rolnictwie. Ponadto, tylko udział obrotów rolno-żywnościowych MERCOSUR w obrotach światowych wzrósł w warunkach większej dynamiki wymiany z krajami trzecimi w porównaniu z pozostałymi ugrupowaniami.

Słowa kluczowe: pozycja konkurencyjna, CACM, MERCOSUR, NAFTA, handel rolno-żywnościowy

WSTĘP

Intensyfikacja procesu regionalnej integracji gospodarczej w warunkach konieczności konkurowania na globalnym rynku wiąże się między innymi z rozpatrywaniem pojęcia konkurencyjności na poziomie mega, czyli tzw. konkurencyjności międzynarodowej grupy krajów [Pawlak i Poczta 2011]. Rezultatem konkurowania jest międzyin-

* Artykuł został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2011/03/B/HS4/01178.

dowa pozycja konkurencyjna¹, rozumiana jako poziom rozwoju osiągnięty przez daną gospodarkę w relacji do innych gospodarek. Do jego oceny wykorzystuje się przede wszystkim mierniki dochodu narodowego, wskaźniki wydajności czy udziału w handlu zagranicznym [Radło 2008]. Czynnikiem sprzyjającym poprawie międzynarodowej konkurencyjności gospodarki krajów jest ich uczestnictwo w regionalnej integracji gospodarczej [Misala 2011], której przejawem są regionalne ugrupowania handlowe [Śledziwska 2012]. Tworzenie takich ugrupowań skutkuje między innymi wystąpieniem efektu kreacji i przesunięcia, które przez zmiany w obrotach handlowych w konsekwencji determinują międzynarodową pozycję konkurencyjną poszczególnych ugrupowań.

Głównym celem pracy była ocena pozycji konkurencyjnej regionalnych ugrupowań handlowych CACM², MERCOSUR³ i NAFTA⁴ w świetle wybranych wskaźników. Do oceny pozycji konkurencyjnej, z uwzględnieniem dostępności, kompletności i porównywalności danych, wybrano powszechnie stosowane mierniki dotyczące PKB, wydajności oraz handlu zagranicznego. Ponadto przedstawiono zmiany handlu wewnątrzregionalnego będące przejawem integracji regionalnej. W pracy poddano analizie ugrupowania skupiające kraje z Ameryki Środkowej, Południowej i Północnej⁵. Są to ugrupowania, których udział handlu rolno-żywnościowego w handlu rolno-żywnościowym świata był największy wśród ugrupowań z danego regionu działających w 2010 roku co najmniej od dziesięciu lat. Wykorzystane w obliczeniach dane statystyczne dotyczące PKB, wartości dodanej w rolnictwie oraz wydajności pracy w rolnictwie pochodziły z bazy danych World Development Indicators (WDI), natomiast źródłem danych dotyczących handlu była baza World Integrated Trade Solutions (WITS), przy czym handel rolno-żywnościowy przyjęto zgodnie z klasyfikacją SITC jako SITC (0+1+2-27-28+4). Warto podkreślić, że wybrane regionalne ugrupowania handlowe są heterogeniczne, co przy prowadzonej analizie na poziomie ugrupowania wiąże się z ograniczeniami interpretacyjnymi. Należy bowiem pamiętać, że osiągnięcie poziomu konkurencyjności na wyższym poziomie (ugrupowania) nie przesądza o takim samym poziomie konkurencyjności na szczeblu niższym (kraju) [Runiewicz 2006].

PKB I UDZIAŁ ROLNICTWA W CACM, MERCOSUR I NAFTA

W latach 2001-2010 wybrane regionalne ugrupowania handlowe reprezentowały około 34% PKB świata (tab. 1). Największe znaczenie miała NAFTA, chociaż jej udział systematycznie się zmniejszał. W przypadku MERCOSUR nastąpił nieznaczny wzrost

¹ Oprócz międzynarodowej pozycji konkurencyjnej ocenia się międzynarodową zdolność konkurencyjną gospodarki kraju, czyli długofalową zdolność gospodarki do sprostania konkurencji międzynarodowej [Radło 2008, Pilarska 2010].

² CACM (*Central American Common Market*) – Wspólny Rynek Ameryki Środkowej obejmuje Kostarykę, Salwador, Gwatemalę, Honduras i Nikaraguę.

³ MERCOSUR (*Southern Common Market*) – Wspólny Rynek Południa skupia takie kraje, jak: Argentyna, Brazylia, Paragwaj i Urugwaj.

⁴ NAFTA (*North American Free Trade Agreement*) – Strefa Wolnego Handlu Ameryki Północnej to regionalne porozumienie handlowe zawarte przez USA, Kanadę oraz Meksyk.

⁵ Regiony wyróżnione w bazie regionalnych ugrupowań handlowych WTO (*World Trade Organization*) – Światowa Organizacja Handlu.

udziału, brak zmian obserwowano natomiast dla ugrupowania CACM (tab. 1). Udział krajów członkowskich w PKB poszczególnych regionalnych ugrupowań handlowych wskazuje na wewnętrzne zróżnicowanie ugrupowań, uwzględniając wielkości gospodarek krajów tworzących dane ugrupowanie⁶. CACM i MERCOSUR skupiają kraje rozwijające się, przy czym w badanym okresie średnioroczne PKB *per capita* MERCOSUR było ponad dwukrotnie wyższe niż CACM. W tym samym czasie wielkość ta dla NAFTA kształtowała się na poziomie ponad 14-krotnie wyższym niż w CACM i blisko siedmiokrotnie wyższym niż w MERCOSUR (tab. 1). Jednocześnie największy wzrost PKB *per capita* obserwowano w MERCOSUR, a najmniejszy w NAFTA, co jednak nie przełożyło się na istotne zmniejszenie luki rozwojowej pomiędzy tymi ugrupowaniami. Innymi słowy, w warunkach obserwowanego wzrostu gospodarczego dysparytet rozwojowy i pozycji konkurencyjnej⁷ utrzymywał się.

Tabela 1. Wybrane wielkości ekonomiczne regionalnych ugrupowań handlowych CACM, MERCOSUR i NAFTA w latach 2001-2010 (% , USD, ceny stałe 2005)

Table 1. Selected economic values of regional trade agreements CACM, MERCOSUR and NAFTA in 2001-2010 (% , constant 2005 USD)

Ugrupowanie Grouping	Udział PKB ugrupowania w PKB świata Share of grouping GDP in world GDP (%)			PKB <i>per capita</i> ugrupowania (USD, ceny stałe 2005) Grouping GDP per capita (constant 2005 USD)			Udział rolnictwa w PKB ugrupowania Agriculture share in grouping GDP (%)			Wydajność pracy w rolnictwie* (USD, ceny stałe 2005) Agricultural productivity* (constant 2005 USD)		
	2001	2010	2001-2010	2001	2010	2001-2010	2001	2010	2001-2010	2001	2010	2001-2010
CACM	0,2	0,2	0,2	2 105	2 450	2 313	11,4	10,9	11,1	2 161	2 590	2 365
MERCOSUR	2,4	2,7	2,4	4 314	5 546	4 811	5,6	5,4	5,7	3 474	5 493	4 378
NAFTA	32,3	29,6	31,2	31 020	32 773	32 640	1,2	1,3	1,2	13 035	17 354	15 130

*Wartość dodana rolnictwa na zatrudnionego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych *World Development Indicators* [WDI 2013].

*Agriculture value added per employee.

Source: own elaboration on the basis *World Development Indicators* [WDI 2013].

Znaczenie rolnictwa w gospodarce światowej systematycznie się zmniejszało pod względem udziału w tworzeniu PKB. W ciągu czterdziestu lat udział ten zmniejszył się ponad dwukrotnie – z 9,5% na początku lat 70. XX wieku do 4% w 2010 roku [WDI 2013]. We współczesnym światowym rolnictwie ekonomiczną prawidłowością jest to,

⁶ W przypadku dwóch ugrupowań widoczny był kraj-lider i pozostałe kraje. W latach 2001-2010 takimi wiodącymi krajami były USA odpowiedzialne za ponad 86% PKB NAFTA oraz Brazylia realizująca 81% PKB MERCOSUR. W przypadku CACM trzy kraje (Kostaryka, Salwador, Gwatemala) wytwarzały ponad 80% PKB CACM [WDI 2013].

⁷ PKB *per capita* jest interpretowane jako miara potencjału gospodarczego i wydajności pracy, a jego większe wartości są traktowane jako przejaw wyższej pozycji konkurencyjnej [Pilarska 2010].

że wraz ze wzrostem poziomu rozwoju gospodarczego poszczególnych krajów zmniejsza się udział rolnictwa w strukturze PKB oraz zwiększa się wydajność pracy w rolnictwie w przeliczeniu na 1 zatrudnionego [Tomczak 2005]. Współzależności takie występują również w przypadku analizowanych ugrupowań (tab. 1). W latach 2001-2010 największy udział rolnictwa w PKB, ponad 11%, odnotowano w CACM – ugrupowaniu o najniższym poziomie rozwoju (2,3 tys. USD *per capita*) i najniższej wydajności pracy w rolnictwie (2,4 tys. USD). Z kolei najmniejszy udział rolnictwa w PKB był charakterystyczny dla NAFTA (1,2%), czyli grupy krajów o najwyższym przeciętnym poziomie rozwoju (32 tys. USD *per capita*) oraz największej średniej wydajności pracy w rolnictwie (ponad 15 tys. USD). Podobne zależności można zaobserwować na poziomie krajów członkowskich, przy czym największe zróżnicowanie pod względem tych cech obserwowano w przypadku NAFTA, a więc ugrupowania skupiającego kraje rozwinięte i kraj rozwijający się.

Znaczenie rolnictwa w poszczególnych ugrupowaniach oraz obserwowana wydajność pracy w rolnictwie warunkują pozycję tych ugrupowań oraz ich krajów członkowskich na globalnym rynku rolno-żywnościowym. W latach 2001-2010 wśród wybranych ugrupowań największa poprawa wydajności pracy w rolnictwie, niemal o 60%, nastąpiła w MERCOSUR. Dwukrotnie mniejszy wzrost był obserwowany w NAFTA, a trzykrotnie mniejszy w CACM (por. tab. 1). Jednocześnie w większości krajów tworzących dane ugrupowania (oprócz Kostaryki, Gwatemali, Argentyny i Paragwaju) nastąpił spadek zatrudnienia w rolnictwie⁸, co może być przejawem pozytywnych zmian strukturalnych zachodzących w sektorze rolnym, zwłaszcza w odniesieniu do krajów rozwijających się.

HANDEL ROLNO-ŻYWNOŚCIOWY CACM, MERCOSUR I NAFTA

Podobnie jak w przypadku PKB, zmniejszyło się znaczenie rolnictwa w handlu światowym. Udział eksportu rolno-żywnościowego w eksporcie światowym zmniejszył się z około 20% w 1970 roku do ponad 9% w 2010 roku [WITS 2013]. Spadkowi udziału rolnictwa w gospodarce światowej nie towarzyszyło jednak zmniejszanie roli rolnictwa w pełnionych przez nie funkcjach, przejawiających się między innymi wielofunkcyjnym rozwojem rolnictwa i obszarów wiejskich. W wielu krajach rozwijających się rolnictwo jest nadal nie tylko ważnym sektorem gospodarki, ale traktowane jest także jako dźwignia rozwoju [World Bank 2008]. I chociaż produkty rolno-żywnościowe stanowiły niecałą 1/10 światowego eksportu w pierwszej dekadzie XXI wieku, to wymiana ta zarówno na forum światowym (Światowa Organizacja Handlu), jak i regionalnym (regionalne ugrupowania handlowe) ciągle jest newralgicznym obszarem negocjacji⁹.

⁸ W dłuższym okresie, tj. w latach 1980-2010, spadek zatrudnienia w rolnictwie obserwowano był tylko w Brazylii, Kanadzie, USA i Salwadorze [Sapa i Baer-Nawrocka 2014].

⁹ Rolnictwo jest przedmiotem szerokich działań interwencyjnych podejmowanych szczególnie przez kraje wysoko rozwinięte. Dlatego osiągnięcie kompromisu w sprawie liberalizacji handlu rolnego przez kraje kierujące się różnymi interesami jest problematyczne, czego przejawem były między innymi przedłużające się negocjacje Rundy Urugwajskiej GATT czy obecnie trwającej Rundy Doha. Na poziomie regionalnym dochodzenie do porozumienia jest względnie łatwiej-

Wybrane ugrupowania odpowiadały łącznie za około 21% światowego handlu rolno-żywnościowego (tab. 2). Największe, choć malejące znaczenie miała NAFTA. W badanym okresie o jeden punkt procentowy wzrósł udział MERCOSUR, a na niezmiennym poziomie kształtował się udział CACM. Na światowym rynku żywnościowym systematycznie wzrastało znaczenie konkurencyjnych krajów rozwijających się kosztem dotychczasowych głównych graczy (USA, Unia Europejska)¹⁰. Taka sytuacja determinowana była między innymi względnie silnym konkurencyjnym sektorem rolnym MERCOSUR i ekspansją ich produktów rolno-żywnościowych na światowym rynku¹¹. Największe znaczenie handlu rolno-żywnościowego w handlu ogółem poszczególnych ugrupowań obserwowano dla krajów wchodzących w skład CACM oraz MERCOSUR, odpowiednio około 23% i 25% w latach 1998-2010, natomiast najmniejsze dla NAFTA – blisko 9%. W najmniej rozwiniętym ugrupowaniu CACM udział handlu rolno-żywnościowego w handlu ogółem obniżył się o około 6 punktów procentowych¹², a w pozostałych dwóch ugrupowaniach kształtował się na niezmiennym poziomie.

Tabela 2. Udziały handlu ogółem i rolno-żywnościowego CACM, MERCOSUR i NAFTA w latach 1998-2010 (%)

Table 2. Total and agri-food trade share of CACM, MERCOSUR and NAFTA in 1998-2010 (%)

Ugrupowanie Grouping	Udział handlu rolno-żywnościowego ugrupowania w Agri-food trade share of grouping in						Udział wewnątrzregionalnego handlu rolno-żywnościowego w łącznym handlu rolno-żywnościowym ugrupowania Intra-regional agri-food trade in total agri-food trade of grouping		
	handlu rolno-żywnościowego świata world agri-food trade			jego handlu ogółem its agri-food trade			1998	2010	1998- -2010
	1998	2010	1998- -2010	1998	2010	1998- -2010			
CACM	0,8	0,7	0,7	30,8	24,7	23,3	23,0	23,3	23,4
MERCOSUR	4,0	5,0	4,2	24,8	24,3	24,6	25,9	12,3	13,9
NAFTA	17,3	14,7	16,0	8,7	8,8	8,0	47,2	44,2	47,4

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych World Integrated Trade Solution [WITS 2013].
Source: own elaboration on the basis of World Integrated Trade Solution [WITS 2013].

Duży udział NAFTA w światowym handlu rolno-żywnościowym to przede wszystkim skutek obecności w nim USA – głównego gracza na światowym rynku rolno-

sze, chociaż produkty rolne często są wyłączone z procesu liberalizacji lub podlegają jej w ograniczonym zakresie [Dell'Aquila i in. 1999, Kjölllerström 2006, Josling 2011].

¹⁰ W badanym okresie wzrosło znaczenie na przykład AFTA czy SAPTA obejmujących azjatyckie kraje rozwijające się. Spadło znaczenie UE, natomiast udział ugrupowań skupiających kraje afrykańskie (np. SADC) w zasadzie się nie zmienił [WITS 2013].

¹¹ Szczególne znaczenie miały Brazylia i Argentyna, których udział w obrotach rolno-żywnościowych ugrupowania kształtował się odpowiednio na poziomie około 60% i ponad 30%. Jednocześnie ugrupowanie to charakteryzowała najwyższa dynamika eksportu rolno-żywnościowego [WITS 2013].

¹² Spadek ten wiązał się m.in. ze wzrostem znaczenia w obrotach handlowych surowców energetycznych. Ich udział w latach 1998-2010 zwiększył się o około 7% [WITS 2013].

-żywnościowym, na którym dominują kraje rozwinięte¹³. Ugrupowania krajów o bardziej „rolniczej naturze” (CACM, MERCOSUR) i o dość dużym znaczeniu sektora rolnego w ich gospodarkach miały niewielkie znaczenie na światowym rynku rolno-żywnościowym¹⁴. Ograniczone pozytywne rezultaty, wynegocjowanej w ramach Run- dy Urugwajskiej GATT, liberalizacji handlu rolnego dla krajów najbiedniejszych [Poc- zta 2007, Stiglitz 2007] spowodowały, że we wzmacnianiu współpracy gospodarczej i intensyfikacji wymiany handlowej pomiędzy krajami rozwijającymi się (tzw. relacje Południe-Południe) upatruje się poprawy ich konkurencyjności na globalnym rynku. Pomóc temu ma również uczestnictwo tych krajów w regionalnych ugrupowaniach handlowych [Anderson 2006, Anderson i Valenzuela 2006, Robertson 2006], czego konsekwencją są zmiany w kształtowaniu się obrotów wewnątrzregionalnych i z kraja- mi trzecimi.

Największy udział handlu wewnątrzregionalnego był charakterystyczny dla NAFTA i w analizowanym okresie wyniósł średniorocznie około 47% (tab. 2). Największe zna- czenie w tych obrotach miały USA (około 50%), przy czym udział obrotów wewnątrz- regionalnych w łącznym handlu USA kształtował się na najniższym poziomie w po- równaniu z pozostałymi członkami ugrupowania (dla USA, Kanady i Meksyku było to odpowiednio 35%, 66% i 81%). Znaczenie handlu wewnątrzregionalnego NAFTA zmniejszyło się zarówno w wyniku spadku udziału wewnątrzregionalnego eksportu, jak i importu. Ponad dwukrotny spadek udziału obrotów wewnątrzregionalnych miał miej- sce w MERCOSUR (tab. 2). W ugrupowaniu tym największe znaczenie w obrotach między krajami członkowskimi miały Brazylia i Argentyna (odpowiednio 40% i 34%), przy czym prowadziły one wymianę głównie z krajami spoza ugrupowania (odpowied- nio ponad 90% i 85% ich obrotów). Oba te kraje połowę swojego importu realizowały w ramach ugrupowania, natomiast zdecydowana większość eksportu towarów rolno- żywnościowych trafiała na rynki zewnętrzne, tj. ponad 95% w przypadku Brazylii i 85% Argentyny [WITS 2013], co świadczy o konkurencyjności ich produktów na rynkach trzecich. Na niezmiennym poziomie, tj. około 23%, kształtował się natomiast udział wewnątrzregionalnego handlu rolno-żywnościowego CACM. Za 2/3 tych obro- tów odpowiadały dwa kraje: Salwador i Nikaragua, które również charakteryzowały się największym udziałem handlu wewnątrzregionalnego w ich handlu ogółem w porówna- niu z pozostałymi członkami CACM. W kontekście zachodzących procesów integracji regionalnej należy wskazać, że w przypadku NAFTA i CACM handel wewnątrzregio-

¹³ Na przykład w latach 1998-2010 udział handlu rolno-żywnościowego NAFTA i UE25 w handlu rolno-żywnościowym świata kształtował się średniorocznie na poziomie 58% [WITS 2013].

¹⁴ Wśród wielu czynników determinujących taką sytuację można wskazać warunki przyrodni- czo-geograficzne, które określają nie tylko możliwość produkcji rolniczej, lecz także stopień jej zróżnicowania i specjalizacji. Niski poziom rozwoju gospodarczego wiąże się ze słabym sekto- rem rolnym, co przejawia się np. w niskiej wydajności pracy, produktywności ziemi czy kapitału, niemożności wytworzenia dużych partii jednolitego produktu (małe gospodarstwa słabo powią- zane z rynkiem). Towarzyszą temu również ograniczone możliwości wprowadzania postępu (technicznego, technologicznego, organizacyjnego) czy dostępu do infrastruktury [World Bank 2008], bez których konkurowanie na globalnym rynku jest utrudnione, czy wręcz niemożliwe. Ponadto w krajach wysoko rozwiniętych sektor rolny jest subsydiowany, co jest postrzegane jako jedna z barier w dostępie krajów rozwijających się do rynków krajów rozwiniętych.

nalny i z krajami trzecimi podwoił się¹⁵, natomiast wymiana MERCOSUR z krajami trzecimi była aż 2,5-krotnie większa niż z krajami ugrupowania. Można zatem stwierdzić, uwzględniając znaczenie obrotów wewnątrzregionalnych, że stopień zintegrowania krajów MERCOSUR był niższy niż w pozostałych dwóch ugrupowaniach. Jednocześnie poprawie pozycji konkurencyjnej MERCOSUR na rynku światowym towarzyszyło przesunięcie handlu w stronę krajów trzecich.

PODSUMOWANIE

W analizowanych ugrupowaniach wyższemu poziomowi PKB *per capita* towarzyszył mniejszy udział rolnictwa w PKB i niższa wydajność pracy w rolnictwie. Wpisuje się to w obserwowane zależności w procesie rozwoju rolnictwa światowego, z których wynika, że wraz ze wzrostem poziomu rozwoju, udział rolnictwa w PKB maleje w warunkach rosnącej wydajności pracy w rolnictwie. W najbogatszym ugrupowaniu NAFTA udział rolnictwa w PKB był najmniejszy, a wydajność pracy najwyższa. Najniższa wydajność pracy w rolnictwie i najwyższy udział rolnictwa w PKB był charakterystyczny dla CACM, a więc ugrupowania obejmującego najbiedniejsze kraje wśród analizowanych. Najwyższy wzrost PKB *per capita* i wydajności pracy w rolnictwie nastąpił w MERCOSUR, czyli, biorąc pod uwagę zmiany zachodzące w pozostałych ugrupowaniach, można uznać, że w tym przypadku nastąpiła relatywnie największa poprawa pozycji konkurencyjnej na światowym rynku.

W latach 1998-2010 wśród wybranych ugrupowań najważniejszym partnerem handlowym na globalnym rynku rolno-żywnościowym była NAFTA, chociaż jej udział systematycznie spadał. W przypadku CACM, a więc najbiedniejszego ugrupowania, w którym rolnictwo miało względnie największe znaczenie, udział ten w zasadzie się nie zmienił. Ponadto obserwowano systematyczny spadek znaczenia handlu rolno-żywnościowego w handlu ogółem. W przypadku MERCOSUR, a więc ugrupowania również obejmującego kraje rozwijające się (jednak wyżej rozwinięte niż kraje członkowskie CACM), udział produktów rolno-żywnościowych ugrupowania w handlu światowym wzrósł w warunkach stabilnego kształtowania się udziału handlu rolno-żywnościowego w obrotach tego ugrupowania. Można zatem uznać, że wśród analizowanych ugrupowań, biorąc pod uwagę wskaźniki udziałów w handlu międzynarodowym, tylko w ugrupowaniu MERCOSUR nastąpiła poprawa pozycji konkurencyjnej na globalnym rynku rolno-żywnościowym.

W analizowanym okresie w MERCOSUR nastąpił ponad dwukrotny spadek udziału obrotów wewnątrzregionalnych przy jednoczesnym wzroście udziału obrotów rolno-żywnościowych tego ugrupowania na rynku światowym. Można zatem stwierdzić, że kraje MERCOSUR poprawiły swoją pozycję konkurencyjną na światowym rynku, głównie w wyniku wzmocnienia wymiany handlowej z krajami trzecimi. Obroty MERCOSUR z krajami spoza ugrupowania wzrosły bowiem 2,5-krotnie bardziej niż z krajami ugrupowania. W przypadku NAFTA wymiana wewnątrzregionalna i z krajami trzecimi wzrosła w podobnym stopniu, jednak niewystarczającym do poprawy udziału ugrupowania w rynku globalnym. Oznacza to, że najważniejszy obok Unii Europejskiej

¹⁵ W przypadku NAFTA nieco bardziej wzrosły obroty z krajami trzecimi, natomiast w przypadku CACM z krajami ugrupowania (obliczenia własne na podstawie danych WITS [2013]).

podmiot na światowym rynku żywnościowym tracił na znaczeniu. Integracji krajów skupionych w CACM towarzyszył względnie niezmienny udział obrotów wewnątrzregionalnych. Jednocześnie zbliżony wzrost handlu zarówno z krajami trzecimi, jak i członkowskimi pozwolił na utrzymanie niewielkiego udziału (poniżej jednego procenta) w globalnym rynku żywnościowym. Sektor rolny w tym ugrupowaniu wymaga zmian strukturalnych w celu przezwyciężenia barier rozwojowych w najbardziej ubogich krajach rozwijających się.

LITERATURA

- Anderson K., 2006. Reducing Distortion to Agricultural Incentives: Progress, Pitfalls and Prospects. The World Bank Policy Research Working Paper. 4092, December, 2-4.
- Anderson K., Valenzuela E., 2006. Do Global Trade Distortions Still Harm Developing Country Farmers? The World Bank, Development Research Group, March, 14-20.
- Dell'Aquila C., Sarker R., Meilke K.D., 1999. Regionalism and Trade in Agrifood Products, Working Paper 99-5. International Agricultural Trade Research Consortium, University of Minnesota, St. Paul, Minnesota.
- Josling T., 2011. Agriculture. W: Preferential Trade Agreement Policies for Development: A Handbook. Red. J.-P. Chauffour, J.-C. Maur. The World Bank, Washington DC, 143-159.
- Kjöllerström M., 2006. The Special Status of Agriculture in Latin American Free Trade Agreements. *Rég. Dév.* 23, 73-106.
- Misala J., 2011. Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki narodowej. PWE, Warszawa.
- Pawlak K., Poczta W., 2011. Międzynarodowy handel rolny. Teorie, konkurencyjność, scenariusze rozwoju. PWE, Warszawa.
- Pilarska C., 2010. Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki polskiej na tle innych państw Europy Środkowo-Wschodniej nowo przyjętych do Unii Europejskiej. W: Polska wobec procesów globalizacji. Aspekty społeczno-ekonomiczne. Red. Z. Dach. PWE, Warszawa, 106-108, 116.
- Poczta A., 2007. Rola WTO w kształtowaniu polityki rolnej krajów OECD. W: Uniwersalia polityki rolnej w gospodarce rynkowej. Ujęcie makro- i mikroekonomiczne. Red. A. Czyżewski. Wyd. Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań, 163-164.
- Radło M.-J., 2008. Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki. Uwagi na temat definicji, czynników i miar. W: Bieńkowski W. i inni, Czynniki i miary międzynarodowej konkurencyjności gospodarek w kontekście globalizacji – wstępne wyniki badań. Prace i Materiały nr 284. Instytut Gospodarki Światowej, Warszawa, 75-100.
- Robertson D., 2006. International Economics and Confusing Politics. Edward Elgar, Cheltenham, UK, Northampton, MA, USA.
- Runiewicz M., 2006. Międzynarodowa konkurencyjność państw nadbałtyckich. WSPiZ, Warszawa.
- Sapa A., Baer-Nawrocka A., 2014. Konwergencja w zakresie wydajności pracy w rolnictwie na tle intensywności handlu rolno-żywnościowego w wybranych amerykańskich ugrupowaniach handlowych. *Gospodarka Narodowa* nr 3 (w druku).
- Stiglitz J., 2007. Wizja sprawiedliwej globalizacji. Propozycje usprawnień. Wyd. Nauk. PWN, Warszawa, 99-100.
- Śledziwska K., 2012. Regionalizm handlowy w XXI wieku. Przesłanki teoretyczne i analiza empiryczna. Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Tomczak F., 2005. Gospodarka rodzinna w rolnictwie. Uwarunkowania i mechanizmy rozwoju. IRWiR PAN, Warszawa.
- WDI, 2013. World Development Indicators, <http://databank.worldbank.org/data/home.aspx> [dostęp: 22.07.2013; 20.09.2013].

WITS, 2013. World Integrated Trade Solution, <http://wits.worldbank.org/wits/> [dostęp: 20.08.2013].
World Bank, 2008. World Development Report 2008. Agriculture for Development, Washington.

COMPETITIVE POSITION OF SELECTED REGIONAL TRADE AGREEMENTS ON THE GLOBAL AGRI-FOOD MARKET

Summary. The study attempts to determine the CACM, MERCOSUR and NAFTA competitive position in the agri-food market taking into account selected indicators related to GDP, productivity and trade. The analysis allowed to state that only for MERCOSUR the competitive position in global food-market improved. In that groupings, compared to NAFTA and CACM, there was a bigger increase in GDP per capita and labour productivity in agriculture. Furthermore, only the share of MERCOSUR agri-food trade in world trade increased which was accompanied by a greater increase of extra-regional agri-food trade than intra-regional ones.

Key words: competitive position, CACM, MERCOSUR, NAFTA, agri-food trade

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 31.03.2014

Do cytowania – For citation: Sapa A., 2014. Pozycja konkurencyjna wybranych regionalnych ugrupowań handlowych na globalnym rynku rolno-żywnościowym. J. Agribus. Rural Dev. 1(31), 113-121.